VASSALLI AND HIS TIMES
A. CREMONA
CREMONA

DIRETTUR G. MUSCAT-AZZOPARDI
89, Sda. St. Lucia, Valletta.

Ħlas 1/6 fis-sena. Ktieb wieħed -/6

Kull xorta ta' kitba, ħlas, jew ħwejjeġ oħra li għandhom x'jaqsmu mal-MALTI, jinbagħtu lil F. S. Caruana, 19, Strada Reale—Valletta.

IL-MALTI

QARI LI TOĦROĠ *IL-GĦAQDA TAL-KITTIEBA TAL-MALTI*

IT-TIENI KTIEB TA' L-1925

KELMA LILL-ĦBIEB U OĦRA LIL L-EGĦDEWWA....

Ma mortx ħażin b'rasi u inqas ftaħart qabel il-ħin b'rîxna, mita għidt li bil-kotra tal-kittieba li jersqu lejna, aktarx ma jibqagħlix wisa' fejn inħażżeż kelmtejn jiena. U ma baqagħlix tas-sew! U sejjer ikolli xi ngħid ma' ħafna ħbieb, għax, wara li għażilt biex nimla dan it-tieni għadd tal-*Malti*, fadalli quddiemi biex nimla għadd ieħor, għalavolja xi kitbiet li ma jgħoddux għalina sa barra jew tajjarthom għal kollox jew qas-sastilhom il-ġwienaħ.

Mela, niżżi-ħajr lil dawk li qdejt u lil dawk li ma stajtx naqdi. Jekk għamilt ħażin, ma għamiltux għax ridt nagħmlu—qal il-Manzoni.

U, flimkien mal-Kittieba, niżżi-ħajr lil l-imseħbin li ġew bil-qtajja' wara l-ewwel ħarġa tal-*Malti*. Dawn nafuhulhom għal tliet ħwejjeġ: l-ewwel waħda, għax, bil-għajnuna tagħhom, żgurawlna ħajjitna; it-tieni, għax urew lill-għomi li l-ħidma tal-*Għaqda* għoġbithom; u, ta' l-aħħar, għax il-biċċa l-kbira fosthom, biex ma ngħidx kollha, huma nies tad-dehen u għolja, li isimhom isebbaħ kull-fejn jidher.

Fuq kollox, inbagħad, niżżi-ħajr lill-Kittieba bar-ra[illegible]n—u fosthom hemm *Orientalisti* magħrufin mid-

S ħ,„ il-kelma tagħhom għarnlitilna
. kif i^or- K ntom dik il-kelma-għad 1, ^
ta' ggaoti: » ħax huma bosta - taqrawh
? f ' d a n -dd. g jekk għandn,ex mgen1gniu

E t-tmaqd.r u ' qt h 1-għorr.ef ta l-aqw
5'« US Uu". ixtii jitfgħuha l-qudd^
W» ^Mift . "ħajnejħont ? M W 1, j.fh^
5'hem.nx J7.tħ" ?e;n irridu naslu u h fi ħsiebna ma

tic

••XINHU L-MALTI SAFI

,,„r Nin Crentonafl- J & fa ^
Hfcb ugl.hon,. ™f°[ni,nagħha, għax kont marid, tistgħu

Si Imma 1-ferħ kiber wisq iżjed u fawwarlt qalb. btl-hena,
mL rajt kif is-Sur Cremona. li ħadd, ibda m.nni maj,f fl.
Malti daqsu, għaraf ilisser ta' Mgħallem xjiġilien *Malti safi* u
mila bl-ilma ħluq dawk il-boloh ! ijaħsbuna — jew, għall-qerq
ta' rashom. jagħmlu ta' bir-ruħhom jaħsbuna - irridu nagħmlu
gwerra lit-Taljan, bilii nwarrbu 1-kliem kolln ta' dak 1-ilsien
mill-Malti u nqajmu kliem qadim limiet u ntisa I Jaqraw, jiflu,
jiżnu x-xogħol tas-Sur Cremona; u, inbagħad, jekk għandhom
hila, imieruħ bil-qawwa tar-raġuni.

Is-Sur Cremona għoġbn *jiddedika* 1-ktieb tiegħu lili, għax
(qal hu) kont jien lirawwamt n irl'ajt il-Lsien Malti, kont jien
li f'żghużitu nissilt fih 1-imhabba tiegħu. Niżżih-ħajr: m a satax
jatina ġieh akb.u : imma din tn'hix ħlief tjieba tiegħu, għax
.i-żernegħa skond lejn tinxeħet, Tista' taqa' fuq il-blat u ma
tinbetx t.sta qa,b i|.ħorri u j.ħorri joħnoqha, tista'
Cemol J ," t:odd bil-"ijiet! Dangħalħnu Kristu. \ * &
^ J W & f e , " latt taiba ^ mhuxii'

Dalktieb -
Sdi. Reale^ii-Belt1^ 3 ,ninn g U U WJm oı Mı Aı TAL-KOTBA. ^

IL-GĦERIEN TA' HAL-SAFLIENI

I Fuq il-quċċata tar-Raħal il-ġdid, fil-lemin tat-trin li * ,
Hal-Luqa, insabu, mal-għoxrin sena ilu, ħafna għerien ŋm *1
fl-blat. Is-sur A n ġ Psaila, fl-902 beda jibni ddia^ 2?t
Strada Mal Saflieni u Strada Catacombe u f waqt li k ^
ħaffru xibjar, infaqa' wieħed ininnhom ġewwa għ r I! },t"
kienjaf bih. Billi t-triq kienet ogħla ^ ^ F ^ ^ Z
Lgħar inxeħet il-ħaġar u 1-laqx kollu Li l-ħennejja
żejjed, u mita d-djar tlestew qalu HU-Gvern b'dawn i U h e S
u 1-Gvern xtrahom. 8 ,en

Patri Manwel Magri, il Ġiżwita, li kien 1-aktar wieħed li jifhem f'dak h sar fil-qedem, ġie magħżul biex inaddaf dawn il-għenen n jgħid x'kienu u mingħamilhom. Ma laħaqx naddaf kollox, Patri Magri, għax ġie mibgħut Sfaqs għall-missjoni u, fl-1907, miet hemm u miegħu ndifen għerfu u dak li sar jaf fuq il-Għerien ta' Ħal-Saflieni. Miktub fuq dawnil-għerien ma ħalla xejn. Miskin kenmi inġabar kmieni Patri Magri ! kemm ġid sata' jagħmel aktar milli għamel raġel bħal dak, għaref, ħaddiem, bieżel u mħeġġeġ bin-nar ta' 1-imħabba lejn 1-art fejn Lwieled u lejn dak kollu li ħallew warajhom il-gnus li għammru fiha mill-eqdem żminijiet !

It-tabib Zammit, li kien ħa fidejh il-ħakma tal-Mużew u tal ġabra ta'dak kollu lisar qabel żmienna, daħal biex itemm ix-xogħol li kien beda Patri Magri u wara flit snin il-għerien tnaddfu u ġew miftuħa biex jarawħom in-nies. U fihom x'tara tas-sew !

Mnejn tidħol il-lum ma h i x id-daħla ewlenija tal-għerien, għax din ħabtet taħt waħda mid-djar ta' Strada Ħal-Saflieni. Għalhekk inxtrat daqsxejn art u fiha saret spiera u nbena taraġ għal isfel, għax l-ewwel għar li jintlaħaq jiġi mat-30 xiber taħt wiċċ it-triq.

Dawn il-għerien ġew maqtugħa fil-blat bil-għodda taż żnied daqs sitt elef sena ilu.

Id-daħla saret min-naħħa tal-Punent taħt waħda mid-djar ta* Strada Mal-Saflieni. Barra kien hemm bini b'ħaġar kbir u d-daħla kienet minn ġewwa xriek għoli xi sitt piedi mħaffer fin-nofs. Sew fil-bini ta'Mal-Tarxien kemm ukoll TMaġar Qim u fl-Imnajdra daħliet bħal dinhemm aktar minn waħda Minn din id-daħla 1-art ġiet imħaffra ħelu ħelu fħafna għenen u daħliet u għorof maħduma b'reqqa u sengha lima bħalha. Oħalxejn